

There are two kinds of knitting *jurabs* – with one needle and with five ones.

ШЕРОЗ (ШЕРОЗА / ЧИҲАК), дар фарҳанги мардумӣ ҳамчун як унсури ороишӣ ва функционалии либоси занона, мардона, бачагона, тоқӣ ё дигар кулоҳҳо, инчунин девориҳову чойнакпӯшҳову дигар чизҳои рӯзғор (аз қабилҳои чойхалта, оинахалта, шонадон ва ғ.) истифода бурда мешавад.

Шероздӯзӣ – навъи ҳунари гулдӯзист. Шероз – тасмача, зеҳи гулдӯзӣ, ки ба нӯги остин, бари чома, гирди девориҳову дигар чизҳои суннатӣ ҳамчун унсури ороишӣ дӯхта мешавад.

Шероз – тасмачаи дарози нақшинест, ки тақрибан 2 то 12см бар дорад. Бару дарозӣ, нақш ва шакли шероз аз истифодаи он вобаста аст.

Чараёни омодашавии шероз аз ду давра иборат аст. Аввал аз ресмони сиёҳ ё сафед асоси шерозро дар дастгоҳи махсус бо даст метананд. Тағ (асос)-и шероз дурушт мешавад, чунки онро хеле зич метананд. Баъд, рӯи асосро бо риштаҳои ранга ё сиёҳу сафед бо нақшҳои гуногун оро медиҳанд, масалан, бо нақшҳои суннатии тӯморӣ, шона, ислимӣ ва ғ. ё бо гулу, гулбаргҳову нақшҳои (тибқи хурофотпарастии мардум) ҳифзқунанда. Нақши шерозро аз рӯи истифодаи шероз, чинс, синну сол интихоб мекунанд.

ШЕРОЗ (ШЕРОЗА / ЧИҲАК), бытует в большинстве районов как элемент женской, мужской, детской одежды, головного убора или какого-нибудь предмета быта, например чойхалта, оинахалта, шонадон и др. Шероз является предметом вышивального искусства гулдузи.

Шерозадӯзӣ – ремесло изготовления шероза.

Шероз – это окантовка, длинная узорчатая тесьма шириной примерно от 2-х до 12см, которая пришивается на краинное поле чома, руковов, подола и пр. как дополнительное украшение. Шероз отличается в зависимости от предназначения по форме, длиной и шириной, узором.

Процесс изготовления охватывает два этапа. Сперва ткут

основу шероза из белых или черных ниток на специальном оборудовании для ручной работы. Основа получается твердой из-за плотности. Затем только иглой вышивается цветное или черно-белое оформление. Орнамент узора во многом зависит от предназначения шероза. В вышивке используются в равной степени и традиционные (например, туморы, шона, ислимй и др.), и узоры растительного происхождения, а также оберегов и др. При выборе узора вышивки учитывается предназначение шероза, возраст, пол. Шерозадӯз, человек изготавливающий шероз.

SHEROZ (SHEROZA/ЖИНАК) exists in major districts as an element of women's, men's. and children's clothes, headdress or a thing of life, for example: *choikhalta, oinakhalta, shonadon* etc.

Sherozaduzi is a craft of producing *sheroz*. *Sheroz* is fringe, long ornamental tape with the width about from 2 to 12 sm., which is sewn to edges of field of *joma*, sleeves, hem etc. as an additional decoration. Depending on assignment, *sheros* is distinct for form, length, width, and ornament.

The process of producing includes two stages. First of all, the base of *sheroz* is woven from white or black threads in special equipment for a handy work. The base becomes to be solid because of concentration. Then color or white-and-black decoration is embroidered with a needle only. In many aspects, the ornament depends on the assignment of *sheroz*. Both traditional (for example: *tumori, shona, islimi* etc.) ornaments and the ornaments of plant origin, protectors, and others are equally used in embroidering. While ornament is chosen, the assignment, age, and sex of *sheroz* is taken into account. *Sherozaduz* is a person who produces *sheroz*.

ШОНАТАРОШЇ / ШОНАСОЗЇ – хунари анъанавии мардуми тоҷик ба шумор меравад.

Хунари шонасозӣ бештар дар шаҳрҳои Самарқанду Бухоро, Хучанд, Истаравшан, Панҷакент, Ҳисор густариш ёфтааст. *Шонадон*, халтачаи росткунҷаи латтаги ё гулдузи-

шуда барои нигоҳ доштани шона. Имруз қариб аз истифода баромадааст.

Кори шонатарошӣ нахуст аз интихоби чӯб оғоз меёбад. Бештар аз чӯби чормағз, ва баъзан аз чӯбҳои зардолу ё нок низ шона месозанд. Чӯби чормағзро бурида, тахтача месозанд ва онҳоро дар соя мехушконанд. Тахтачаи хушкидаро бо тешии калон хомтарош карда, сипас бо тешии хурд пухтатарош менамоянд. Бо арраи сарбур ду тарафи тахтачаро баробар бурида, бо сӯхон ҷойи дандонаҳоро тарошида ҳамвор месозанд. Мавзеи дандонаҳои тахтачаро равшани равшан молида, 2-3 соат нигоҳ медоранд, то ки чӯб равшанро ба худ ҷабида гирад. Баъд аз ин амали дандонбароии маҳин ва дурушт сурат мегирад. Тахтачаро ба даҳани дӯкон бо барбанд устувор карда, бо арраҳои гуногун дандонҳои шонаро месозанд. Дар ин вақт усто ба нарангушти дасти чапи худ ангуштбони чармӣ мегузаронад, ки вазифаи он ҳам муҳофизат кардани ангушт ва ҳам фосилагузорӣ дар байни дандонаҳои шона мебошад. Сипас, шонасоз ба амали тағфурорӣ мегузарад ва поёни дандонаҳоро ба ҳам баробар мекунад. Агар шона дутарафа бошад, дандонҳо як тарафи он маҳин ва тарафи дигараш андаке дурушт ё калонтар мешавад. Пас аз тайёр шудани дандонаҳо амали нӯгбарорӣ иҷро мешавад. Усто бо сӯхон нӯги ҳар як дандонаро ба мисли пайкони найза ораста, аммо тешии онро кунд менамояд, то ки дандонаҳо даст ё пӯсти сарро нахарошанд. Баъдан бо сӯхони маҳин аз дарун дандонаҳо ҳамвор карда мешаванд. Агар шонаи дутарафа бошад, ду тарафи дастаи шонаро бо кажқорд метарошанд ва бо сӯхон ҳамвор мекунанд, ки барои ба даст доштан мувофиқ мешавад.

Пас аз анҷоми ин корҳо амалҳои ороишӣ сурат мегиранд. Таги дандонаҳо барои баробар шудан ва ба назар рост намудан бо аррача хат кашида мешавад. Агар шона камоншакл бошад, барои хаткашӣ қолиби камоншаклро ба қор мебаранд. Бо асбоби гулпартояк гули мавҷнок мекашанд, ки он «нақши мор» ном дорад. Ба асбобҳои гуногун нақшҳои ислимию ҳандасавӣ, матнҳо, суратҳои ҷонварон ва ғайраро тасвир мекунанд. Чун ороиши шона ба анҷом расид, бо

реғқоғаз чойҳои нақшшударо соида, бо чӯтка тоза менамо-
янд. Дар гузашта, ба чойи чӯтка бо парҳои мурғ пардаста
сохта, амали тозакунии шонаро бо он парзанӣ меномиданд.
Дар охир дубора шонаро равшан карда, баъди якчанд соат
боз бо пар зада, гарду ғубораширо пок менамоянд ва ба
хамин шона тайёр мегардад. Ба баъзе шонаҳои пурнақши
армшонӣ маҳлули мумии занбури асал мемоланд, ки он шо-
наро аз таъсири обу офтоб нигоҳ медорад.

Шонаи чӯбин, тибқи ақидаи шонатарошону истифодаба-
рандагон, баъзе хусусиятҳои шифобахшӣ дорад. Агар қисми
дарунтари аз кундаи чормағз шона сохта шавад, барои
мӯйҳои хушк муфид буда. Мӯйро равшаннок менамояд.
Агар шона аз чӯби болои дарахти чормағз гирифта, шуда
бошад, равшании мӯйҳоро мӯътадил месозад. Шонаи аз
кундаи зардолу сохташуда асабро ором мекунад. Шонаи аз
кундаи дарахти нок сохташуда мулоимтар буда, барои масх
кардани пӯсти сар мувофиқ аст.

Дар шаҳри Истаравшани бостони хунари шонатарошӣ аз
насл ба насл гузаштааст ва ҳатто дар гузар бо номи шоната-
рошон вучуд дорад.

Яке аз чунин авлодони шонатарош Усто Икромӣ шоната-
рош (с.т. 1947) писари Усто Мирғаффори шонатарош пада-
ри усто Мирғаффори Ғафури шонатарош мебошад.

Пас аз вафоти Усто Икромӣ шонатарош (соли 2008)
хоҳарзодаи Усто Икром, Усто Зарифи шонатарош ба ин
хунар машғул буда писарашро омӯзонида истодааст.

ШОНАТАРОШӢ / ШОНАСОЗӢ – традиционное ре-
месло таджикского народа по изготовлению гребешков,
расчесок.

В большой мере было развито в гг. Самарканд, Бухара,
Худжанд, Истаравшан, Гиссар, Куляб.

Шонадон, тряпочный или вышитый гулдузи прямоуголь-
ный мешочек для хранения расчески. Сегодня используется
редко.

Способ изготовления начинается с выбора дерева. Пре-
имущественно изготавливается из орехового, реже – абри-

косового и грушевого деревьев. Из дерева делается дощечки и сушат их тени. Эти высушенные дощечки сперва делают *хонтарош* большим топором, затем маленьким топориком (теша) делается *пукхатарош*. Пиллой *сарбур* выравнивают края дощечки, напильником обозначаются места зубчиков расчёски и замазывают маслом, оставляют на 2-3 часа, пока дерево не впитает масло. Затем начинается процесс выпиливания больших и малых зубчиков гребня. Здесь мастер надевает на большой палец левой руки надевает кожаный наперсток – ангуштбони чармй, функция которого и защита пальца, и назначения интервалов между зубчиками. Затем, мастер-шонасоз выравнивает нижние части зубчиков гребня. Если гребень двусторонний одна сторона имеет мелкие, а другая – большие зубчики. Особое значение придаётся отделке кончиков зубчиков – нўшбарорй. Напильником мастер оттачивает внутреннее расстояние между зубчиками и концы зубчиков, но наконечник притупляет, чтобы не царапал при использовании. Двухстороннюю расческу обрабатывает ещё и специальный «кривым ножом» – кажкорд, чтобы удобно было держать.

Следующий этап связан с оформительскими работами. Под зубчиками рисуется ровная линия. Рисуют волнообразные узоры, называемые «накши мор» – «узор змеи». Разными инструментами рисуются рисунки традиционные орнаменты ислими и хандасй (геометрические), а также тексты, изображения зверушек и др. После всё обрабатывается наждачной бумагой и очищается щеткой (традиционно этот процесс называют «парзанй» (досл. «бить перьями»), так как вместо щетки раньше делали букетик из петушиных перьев и очищали гребень). Готовый гребень два раза обмазывается маслом, каждый раз очищается. Иногда смазывает гребешки пчелиным воском для защиты от жары и воды, для большего сохранения.

Использование деревянных гребешков полезно для здоровья.

В г. Истаравшане ремесло шонатарошй передаётся от по-

колениа в поколение. В старом городе и поныне есть улица шонатарошон.

Одной из прославленных семей является семья мастера-шонатароша Усто Икромии (1947-2008), сына Усто Миргаффори шонатарош, отца усто Миргаффори Гафури шонатарош мебошад.

После смерти Усто Икромии шонатарош (2008) его племянник усто Зарифи шонатарош продолжает традицию родового ремесла. Он обучает этому ремеслу и своего сына.

SHONATAROSHI / SHONASOZI is a traditional craft of the Tajiks for producing combs.

To a large extent, it was developed in Samarqand, Bukhara, Khujand, Istaravshan, Hissar, and Kulob.

The way of producing starts with choosing wood. It is predominantly produced from nut, seldom – apricot, and pea trees. Tablets are made from wood and dried in shadow. First of all, these dried tablets are made with *homtarosh* with a large axe then *pukhtatarosh* is made with a small axe. The edges of tablet are smoothed with a saw, the places of comb's teeth are marked with a file and covered with oil, and it is left for 2 – 3 hours till a wood absorbs oil. Then the process of sawing out large and small teeth of comb starts. Here, a master put a skinned thimble – *angushtboni charmi* – on the finger of left hand, the function of which is both to protect a finger and to mark intervals between teeth. Then, a master-*shonasoz* smoothes the lower parts of comb's teeth out. If the comb is two-side, one side has small teeth, and another side – large ones. Special attention is given to the work with the ends of teeth – *nushbarori*. A master polishes with a file an internal distance between teeth and the ends of teeth but blunts tips in order it could not scratch in using. Two-side comb is also processed with special 'curved knife' – *kazhkord* – in order it could be held comfortably.

The following stage is connected with decorative works. A straight line is drawn under teeth. Ornaments in the form of wave, so-called '*nakshi mor*' – 'ornament of snake', are drawn. Pictures, traditional ornaments *islimi* and *handasi* (geometric) as

well as texts, animals, and others are drawn with different instruments. After that, all is processed with an abrasive paper and cleaned with a brush (traditionally, this process is called '*parzani*' – 'beat with feathers' because before bunch was made from cock's feathers instead of brush). Ready comb is twice covered with oil, every time it is cleaned. Sometimes combs are covered with beeswax to protect it against hotness and water.

The use of wooden combs is useful for health.

In Istaravshan, the craft *shonataroshi* is transferred from generation to generation. In an old city, there is the street of *shonataroshon* up to now.

One of famous families is the family of master-*shonatarosh*, Usto Ikromi (1947 – 2008), son Usto Mirgaffori *shonataron*, and father Usto Mirgaffori Gafur *shonatarosh*.

After Usto Ikromi *shonatarosh* had died (2008), his nephew usto Zarifi *shonatarosh* continued the tradition of family craft. He also teaches his son for this craft.

ШОҲӢ / ШОҲӢБОФӢ – ҳунари бофтани як навъ матои абрешими́ро мегӯянд. Имруз шоҳӣ якранг ва рах-рах мешаванд. Намунаи шоҳӣҳои қадима ва асримиенагӣ нишон медиҳад, ки шоҳӣҳо бо расми шер, гӯсфандон ва гулбаргҳо низ бофта мешудаанд. Шоҳии суфта барои куртаҳои занон ва рӯймол истифода бурда мешуд. Шоҳиро дар гузашта кошибон мебофтанд. Аз асри XX ин ҷониб онро дар корхонаҳои саноатии бофандагӣ низ истеҳсол мекунанд.

Андозаи шоҳӣҳои асримиенагӣ 1,6x2,41м буд. Имрӯз он андозаҳои гуногун дорад.

Шоҳӣҳои қадимаи суғдӣ дар музейҳои гуногуни Аврупо зиёданд. Онҳо ба илми муосир зери унвони «шоҳӣҳои суғдӣ» (Д. Шепард) ворид гаштаанд. Яке аз намудҳои ин шоҳӣҳо бо номи занданичӣ хеле машҳур аст.

ШОХИ / ШОХИБОФИ – ремесло изготовления разнообразности одной из шелковых тканей. Сегодня шохӣ ткут двух видов – однотонный и в полоску.

Образцы древних и средневековых шохӣ свидетельству-

ют о том, что шохй ткали и с другими рисунками, в частности с изображениями львов, овец и цветами, и листьями. Шохй использовали для шитья женских платьев и платков. Шохй ткали испокон веков вручную, а, начиная с XX века ткнут также и на текстильных фабриках. Ширина средневековой шохй доходило до 1,6х2,4м. Сегодня ширина этой ткани разная.

Древние и средневековые шохй из Согдианы вошли в современную науку под названием согдийская шохй (Д. Шепард). Одним из популярных в свое время шохй была разновидность *занданичй*.

SHONI / SHONIBOFI is a craft of producing the variety of one of silk cloths. Today, *shohi* is woven in two kinds – monochrome and striped. The samples of ancient and medieval *shohi* are evidence of that *shohi* was woven with other pictures, particularly, with the depictions of lions, sheep as well as flowers and leaflets. *Shohi* was used for sewing women's dresses and kerchiefs. *Shohi* had been woven by hand since the beginning of time, and since the XX century it has been woven in textile industry. The width of medieval *shohi* was 1,6 – 4m. Today, the width of the cloth is different.

Ancient and medieval *shohi* from Sogdiana entered a modern science under the name *sogd shohi* (D. Shepard). The variety *zandanichi* was one of popular ones in its time.